

**Code No. 5111**

Roll No. ....

**SET : A**

**D. El. Ed. 1<sup>st</sup> Year Exam., October - 2020  
(Admn. Year 2018 & 2019)**

**Proficiency in Sanskrit Language**

**संस्कृत भाषा में प्रवीणता**

**(Course Code : DE-111)**

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

**[ Evening Session ]**

**Time : 2 Hours ]**

**[ Max. Marks : 35**

**समय : 2 घण्टे ]**

**[ अधिकतम अंक : 35**

**सामान्य निर्देश :**

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।

**5111/(Set : A)**

**P. T. O.**

- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

**निर्देशाः -**

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यः च भवेत्।
- (ग) प्रश्नसंख्या अवश्यमेव लेखनीया।

### भाग - क

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः प्रश्नयोः व्याख्या कार्या -  $2 \times 3 = 6$

- (क) भाषायाः विविधरूपाणां वर्णनं कुर्वन्। भाषाशिक्षणस्य उद्देश्यानां वर्णनं कुरुत।

5111/(Set : A)

(ख) लेखनकौशलस्य कोऽभिप्रायः ? छात्रेषु अस्य विकासं कर्तुम् उपायान् लिखत ।

(ग) विभिन्नाषु दृष्टिषु संस्कृतभाषायाः महत्त्वं प्रतिपादयत ।

2. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) माहेश्वरसूत्राणां वर्णनं कुर्वन् । तेषां उपयोगितां लिखत ।

(ख) विभिन्नानां वर्णानाम् उच्चारणस्थानं लिखत ॥

3. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) प्रमुखोपनिषदां संक्षिप्तरूपेण वर्णनं कुरुत ।

(ख) 'दण्डिनः पदलालित्यम्' इति श्रुतिः समाधेया ।

4. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) वर्तमानकाले व्याकरणशिक्षणस्य का व्यवस्थास्ति ? अस्याः व्यवस्थायाः विभिन्नानां प्रकाराणां सरलोपायानां चोपरि प्रकाशं पातयत ।

(ख) श्लोकोच्चारणस्य विधिना कोऽभिप्रायः ? विस्तारेण वर्णनं कुरुत ।

5111/(Set : A)

( 3 )

P. T. O.

5. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 5 = 5

(क) वेदाङ्गसाहित्यमधिकृत्य विस्तृताम् एकां टिप्पणीं लिखत ।

(ख) भवभूतेः तस्य नाटकानां च परिचयं लिखत ।

**भाग - ख**

6. वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि –

15 × 1 = 15

(क) श्रवण-कौशल-विषये असंगतम् अस्ति –

(i) सस्वरवाचनम्

(ii) प्रश्नोत्तरम्

(iii) श्रुतलेखः

(iv) किमपि असंगतम् न

(ख) अक्षर-विन्यासाय का विधिः समुचिता ?

(i) अनुकरण विधिः

(ii) चित्र विधिः

(iii) मांटेसरी विधिः

(iv) सिर्वाः

(ग) इदमन्धतमः कृत्स्नं जायेत भुवनत्रयम्।

यदि शब्दाहयं ज्योतिरासंसारं न दीप्यते॥

सूक्तिरियं कुतः संगृहीता ?

(i) वाक्यपदीयात्

(ii) काव्यादर्शात्

(iii) ऋग्वेदात्

(iv) मिहाभाष्यात्

(घ) संस्कृतभाषायाः 'पितृ' इति प्रातिपदिकं फारसीभाषायाम् अस्ति -

(i) फिदर

(ii) पिथरः

(iii) पिदर

(iv) पिट्ट

(ङ) 'चकारस्य' उच्चारणस्थानमस्ति -

(i) तालुः

(ii) कण्ठः

(iii) कण्ठौष्ठः

(iv) मूर्धा

(च) 'कात्स्न्यम्' इत्यस्य पदच्छेदः स्यात् -

- (i) क् + आ + र् + त् + स् + न् + य् + अ + म्
- (ii) क् + ऋ + अ + त् + स् + न् + य् + अ + म्
- (iii) क् + आ + त् + स् + न् + र् + य् + अ + म्
- (iv) क् + आ + त् + स् + न् + य् + अ + र् + म्

(छ) 'इत्संज्ञा' विधायकं सूत्रम् अस्ति -

- (i) आदिरन्त्येन सहेता (ii) परः सन्निकर्ष संहिता
- (iii) तस्य लोपः (iv) हलन्त्यम्

(ज) 'सप्त + ऋषिः' इत्यस्य किं सन्धिपदम् ?

- (i) सप्तृषिः (ii) सप्तर्षिः
- (iii) सर्पृषिः (iv) सप्त्रषिः

(झ) 'अस्' धातोः लङ्लकारस्य प्रथमपुरुषे द्विवचने रूपं स्यात् -

- (i) आसताम् (ii) आसीत्
- (iii) आसन् (iv) आस्ताम्

(ज) 'हरि' इत्यस्य प्रातिपदिकस्य षष्ठीविभक्तौ द्विवचने रूपं स्यात् -

- |              |           |
|--------------|-----------|
| (i) हरयोः    | (ii) हयोः |
| (iii) हर्योः | (iv) हरौ  |

(ट) 'रघुवंशम्' अस्ति -

- |                  |                   |
|------------------|-------------------|
| (i) नाटकम्       | (ii) कथा          |
| (iii) महाकाव्यम् | (iv) चम्पूकाव्यम् |

(ठ) भवभूतेः नाटकम् अस्ति -

- (i) दूतवाक्यम्
- (ii) मालविकाग्निमित्रम्
- (iii) उत्तररामचरितम्
- (iv) रत्नावली

(ड) व्याकरण-शिक्षणे सम्मिलितः अस्ति -

- |                     |                     |
|---------------------|---------------------|
| (i) प्रस्तावना      | (ii) प्रस्तुतीकरणम् |
| (iii) कक्षा-कार्यम् | (iv) सर्वे          |

(ढ) सूक्ष्म-शिक्षण चक्रे सम्मिलितः अस्ति -

- (i) नियोजनम्                      (ii) शिक्षणम्  
(iii) विचारविमर्शः              (iv) सर्वे

(ण) न तच्छ्रुतं न तच्छिल्पं न सा विधा न सा कला ।

न स योगो न तत्कर्म यन्नाट्येऽस्मिन्न दृश्यते ॥

इति कस्य कथनम् अस्ति -

- (i) भरतमुनेः                      (ii) कालिदासस्य  
(iii) मम्मटस्य                      (iv) विश्वनाथस्य
-



**Code No. 5111**

Roll No. ....

**SET : B**

**D. El. Ed. 1<sup>st</sup> Year Exam., October - 2020  
(Admn. Year 2018 & 2019)**

**Proficiency in Sanskrit Language**

**संस्कृत भाषा में प्रवीणता**

**(Course Code : DE-111)**

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

**[ Evening Session ]**

**Time : 2 Hours ]**

**[ Max. Marks : 35**

**समय : 2 घण्टे ]**

**[ अधिकतम अंक : 35**

**सामान्य निर्देश :**

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।

**5111/(Set : B)**

**P. T. O.**

- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

**निर्देशाः -**

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यः च भवेत्।
- (ग) प्रश्नसंख्या अवश्यमेव लेखनीया।

### भाग - क

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः प्रश्नयोः व्याख्या कार्या -  $2 \times 3 = 6$

- (क) प्राचीन-भारतीय-भाषाणाम् उपरि प्रकाशं पातय।

5111/(Set : B)

(ख) पठनकौशलस्याभिप्रायं लिखन् तस्य विभिन्नानां प्रकाराणां वर्णनं कुरुत ।

(ग) विभिन्नाषु दृष्टिषु संस्कृतभाषायाः महत्त्वं प्रतिपादयत ।

2. एकः प्रश्नः समाधेयः -

1 × 3 = 3

(क) 'तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम्' इत्यस्य सूत्रस्य व्याख्याकार्या ।

(ख) संधिप्रकरणस्य व्याख्या संक्षिप्तरूपेण कार्या ।

3. एकः प्रश्नः समाधेयः -

1 × 3 = 3

(क) ऋग्वेदसंहितायाः परिचयं लिखत ।

(ख) 'भारवेरर्थगौरवम्' इति श्रुतिः समाधेया ।

4. एकः प्रश्नः समाधेयः -

1 × 3 = 3

(क) पाठयोजनायाः विभिन्नानां प्रकाराणां उपरि प्रकाशं पातयन् अस्याः महत्त्वं प्रतिपादयत ।।

(ख) सूक्ष्मशिक्षणस्य परिचयं महत्त्वञ्च लिखत ।

5111/(Set : B)

( 3 )

P. T. O.

5. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 5 = 5

(क) रामायणस्य महत्त्वं प्रतिपादयत ।

(ख) आरण्यकसाहित्ये एकां टिप्पणीं लिखत ।

**भाग - ख**

6. वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि –

15 × 1 = 15

(क) भाषण-कौशल-विषये असंगतम् अस्ति –

(i) सस्वरवाचनम्

(ii) प्रश्नोत्तरम्

(iii) वार्तालापः संवादश्च

(iv) किमपि असंगतम् न

(ख) वाक्य-विन्यासाय का विधिः समुचिता अस्ति ?

(i) सुलेखः

(ii) अनुलिपिः

(iii) श्रुतलेखः

(iv) सर्वाः

(ग) न सोऽस्ति प्रत्ययो लोके यः शब्दानुक्रमादृते ।

अनुविद्धमिव ज्ञानं सर्वं शब्देन भाषते ॥

सूक्तिरियं कुतः संगृहीता ?

(i) महाभाष्यात्

(ii) वाक्यपदीयात्

(iii) यजुर्वेदात्

(iv) काव्यादर्शात्

(घ) संस्कृतभाषायाः 'भ्रातृ' इति प्रातिपदिकं फारसीभाषायाम् अस्ति -

(i) बरोदर

(ii) ब्रदर

(iii) भ्रातर

(iv) बिरादर

(ङ) 'दकारस्य' उच्चारणस्थानमस्ति -

(i) कण्ठः

(ii) दन्तः

(iii) मूर्धा

(iv) ओष्ठः

(च) 'राष्ट्रम्' इत्यस्य पदच्छेदः स्यात् -

- (i) र + आ + ष् + ट् + र् + अ + म्
- (ii) र् + आ + ष् + ट् + र् + अ + म्
- (iii) र् + आ + ष् + अ + ट् + र् + म्
- (iv) रा + ष् + ट् + र् + अ + म्

(छ) 'पदसंज्ञा' विधायकं सूत्रमस्ति -

- (i) हलन्त्यम्
- (ii) तस्य लोपः
- (iii) सुप्तिङन्तपदम्
- (iv) इको यणचि

(ज) 'मातृ + अंशः' इत्यस्य किं सन्धिपदम् ?

- (i) मातृश
- (ii) मार्तश
- (iii) मात्रंश
- (iv) किमपि न

(झ) 'अस्' धातोः लृट्लकारस्य मध्यमपुरुषे बहुवचने रूपं स्यात् -

- (i) भविष्यसि
- (ii) असिष्यथः
- (iii) भविष्यथ
- (iv) भविष्यथः

(ज) 'लता' इत्यस्य प्रातिपदिकस्य चतुर्थीविभक्तौ एकवचने रूपं स्यात् -

- |            |              |
|------------|--------------|
| (i) लताय   | (ii) लतायै   |
| (iii) लतया | (iv) लताभ्यः |

(ट) 'वेदाङ्गसाहित्ये' नास्ति -

- |               |                |
|---------------|----------------|
| (i) व्याकरणम् | (ii) निरुक्तः  |
| (iii) शिक्षा  | (iv) अथर्ववेदः |

(ठ) 'दूतवाक्यम्' नाटकमस्ति -

- |               |                 |
|---------------|-----------------|
| (i) भासस्य    | (ii) कालिदासस्य |
| (iii) भवभूतेः | (iv) जयदेवस्य   |

(ड) पद्य-शिक्षणे सम्मिलितः अस्ति -

- |                      |
|----------------------|
| (i) प्रस्तावना       |
| (ii) उद्देश्य-कथनम्  |
| (iii) प्रस्तुतीकरणम् |
| (iv) सर्वे           |

(ढ) 'नाट्यं भिन्नरुचेर्जनस्य बहुधाप्येकम् समाराधनम्।' कस्य नाटकस्य भूमिकायां लिखितमस्ति ?

(i) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य

(ii) मालविकाग्निमित्रस्य

(iii) उत्तररामचरितस्य

(iv) मालतीमाधवस्य

(ण) 'कथा-शिक्षणे' सम्मिलितः अस्ति -

(i) पूर्वज्ञानम्

(ii) शुद्धोच्चारणम्

(iii) मूल्यांकनम्

(iv) सर्वे

---



**Code No. 5111**

Roll No. ....

**SET : C**

**D. El. Ed. 1<sup>st</sup> Year Exam., October - 2020  
(Admn. Year 2018 & 2019)**

**Proficiency in Sanskrit Language**

**संस्कृत भाषा में प्रवीणता**

**(Course Code : DE-111)**

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

**[ Evening Session ]**

**Time : 2 Hours ]**

**[ Max. Marks : 35**

**समय : 2 घण्टे ]**

**[ अधिकतम अंक : 35**

**सामान्य निर्देशच :**

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।

**5111/(Set : C)**

**P. T. O.**

- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

**निर्देशाः -**

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यः च भवेत्।
- (ग) प्रश्नसंख्या अवश्यमेव लेखनीया।

### भाग - क

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः प्रश्नयोः व्याख्या कार्या -  $2 \times 3 = 6$

- (क) प्राचीनभारतीयभाषाणां वर्गीकरणे प्रकाशं पातय।

(ख) श्रवणकौशलस्य कोऽभिप्रायः ? छात्रेषु अस्य विकासं कर्तुम् उपायान् लिखत ।

(ग) संस्कृतभाषायाः श्रेष्ठसाहित्यप्रकाशं निष्पादयत ।

2. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) 'हलन्त्यम्' सूत्रस्य 'तस्यलोपः' सूत्रस्य च सोदाहरणं व्याख्याकार्या ।

(ख) विभिन्नानां वर्णानाम् उच्चारणस्थानं लिखत ।

3. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) यजुर्वेदसंहितायाः परिचयं लिखत ।

(ख) महाभारतस्य साहित्यिकमहत्त्वं प्रतिपादयत ।

4. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) “काव्येषु नाटकं रम्यम्” इति सूक्तिः समाधेया ।

(ख) पाठ-प्रस्तावना-कौशले एकां टिप्पणीं लिखत ।

5. एकः प्रश्नः समाधेयः -

1 × 5 = 5

(क) वेदाङ्गसाहित्ये एकां टिप्पणीं लिखत ।

(ख) 'उपमा-कालिदासस्य' इति श्रुतिमाश्रित्य एकां टिप्पणीं लिखत ।

**भाग - ख**

6. वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि -

15 × 1 = 15

(क) अक्षर-विन्यासाय का विधि समुचितास्ति -

(i) अनुकरण विधि:

(ii) चित्रविधि:

(iii) मांटेसरी विधि:

(iv) सर्वा:

(ख) श्रवण-कौशल-विषये संगतम् अस्ति -

(i) सस्वरवाचनम्

(ii) प्रश्नोत्तरम्

(iii) श्रुतलेखः

(iv) सर्वसंगतम्

(ग) संस्कृतभाषायाः 'पितृ' इति प्रातिपदिकं फारसीभाषायाम् अस्ति -

(i) फिदर

(ii) पिधरः

(iii) पिदर

(iv) पितर

(घ) 'संस्कृतम्' भाषाणां कस्मिन् परिवारे आगच्छति ?

(i) भारोपीयपरिवारे

(ii) विशेषपरिवारे

(iii) तिब्बतपरिवारे

(iv) द्राविड़परिवारे

(ङ) 'षकारस्य' उच्चारणस्थानम् अस्ति -

(i) कण्ठः

(ii) मूर्धा

(iii) दन्तः

(iv) तालुः

(च) 'प् + र् + अ + त् + इ + ज् + ज् + आ' इत्यस्य रूपं  
स्यात् -

(i) प्रतीक्षा

(ii) प्रतिजा

(iii) पतिज्ञा

(iv) प्रतिज्ञा

(छ) 'संयोगसंज्ञा' विधायकं सूत्रमस्ति -

(i) हलोऽनन्तरा संयोग

(ii) परः संनिकर्षसंहिता

(iii) आदिरन्त्येन सहेता

(iv) हलन्त्यम्

(ज) 'लृ + आकृतिः' इत्यस्य रूपं स्यात् -

(i) लराकृतिः

(ii) लृकृति

(iii) लाकृतिः

(iv) लाकर्तिः

(झ) 'लता' प्रातिपदिकस्य सप्तमीविभक्तौ एकवचने रूपं स्यात् -

- |              |            |
|--------------|------------|
| (i) लतायाम्  | (ii) लते   |
| (iii) लतायाः | (iv) लतयोः |

(ञ) 'कृ' धातोः लङ्लकारे प्रथमपुरुषस्य बहुवचने रूपं स्यात् -

- |                |             |
|----------------|-------------|
| (i) अकरोत्     | (ii) अकरोः  |
| (iii) अकुर्वन् | (iv) अकुरुत |

(ट) 'श्रीमद्भगवद्गीतायाः' प्रणेतास्ति -

- |               |                 |
|---------------|-----------------|
| (i) वेदव्यासः | (ii) श्रीकृष्णः |
| (iii) अर्जुनः | (iv) संजयः      |

(ठ) कालिदासः कस्यालङ्कारस्य कविः अस्ति -

- |                          |
|--------------------------|
| (i) उत्प्रेक्षालङ्कारस्य |
| (ii) उपमालङ्कारस्य       |
| (iii) रूपकालङ्कारस्य     |
| (iv) यमकालङ्कारस्य       |

(ड) व्याकरण-शिक्षणे सम्मिलितः अस्ति –

- |                    |                     |
|--------------------|---------------------|
| (i) प्रस्तावना     | (ii) प्रस्तुतीकरणम् |
| (iii) कक्षाकार्यम् | (iv) सर्वे          |

(ढ) सूक्ष्म-शिक्षण चक्रे सम्मिलितः अस्ति –

- |                    |               |
|--------------------|---------------|
| (i) नियोजनम्       | (ii) शिक्षणम् |
| (iii) विचारविमर्शः | (iv) सर्वे    |

(ण) न तच्छ्रुतं न तच्छिल्पं न सा विद्या न सा कला ।

न स योगो न तत्कर्म यन्नाट्येऽस्मिन् न दृश्यते ॥

उक्तिरियम् अस्ति –

- |                |                  |
|----------------|------------------|
| (i) भरतमुनेः   | (ii) विश्वनाथस्य |
| (iii) मम्मटस्य | (iv) भवभूतेः     |

---



**Code No. 5111**

Roll No. ....

**SET : D**

**D. El. Ed. 1<sup>st</sup> Year Exam., October - 2020  
(Admn. Year 2018 & 2019)**

**Proficiency in Sanskrit Language**

**संस्कृत भाषा में प्रवीणता**

**(Course Code : DE-111)**

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

**[ Evening Session ]**

**Time : 2 Hours ]**

**[ Max. Marks : 35**

**समय : 2 घण्टे ]**

**[ अधिकतम अंक : 35**

**सामान्य निर्देश :**

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।

**5111/(Set : D)**

**P. T. O.**

- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

**निर्देशाः -**

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यः च भवेत्।
- (ग) प्रश्नसंख्या अवश्यमेव लेखनीया।

### भाग - क

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः प्रश्नयोः व्याख्या कार्या -  $2 \times 3 = 6$

- (क) पठनकौशलस्याभिप्रायं तस्य विभिन्नानां प्रकाराणां च वर्णनं कुरुत।

(ख) विभिन्नाषु दृष्टिषु संस्कृतभाषायाः महत्त्वं प्रतिपादयत ।

(ग) भाषायाः विविधरूपाणां तस्याः शिक्षणोद्देश्यानां च वर्णनं कुरुत ।

2. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) 'हलोऽनन्तरा संयोगः' इत्यस्य सूत्रस्य व्याख्या सोदाहरणं कार्या ।

(ख) संधिप्रकरणस्य व्याख्या संक्षिप्तरूपेण कार्या ।

3. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) ऋग्वेदसंहितायाः संक्षिप्तरूपेण वर्णनं कुरुत ।

(ख) 'दण्डिनः पदलालित्यं' इति श्रुतिः समाधेयाः ।

4. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 3 = 3

(क) वर्तमानकाले व्याकरणशिक्षणस्य व्यवस्थायाः तस्याः विभिन्नानां  
रूपाणां च व्याख्या कार्या ।

(ख) सूक्ष्मशिक्षस्य परिचयं महत्त्वञ्च लिखत ।

5. एकः प्रश्नः समाधेयः –

1 × 5 = 5

(क) आरण्यसाहित्योपरि टिप्पणीमेकां लिखत ।

(ख) रामायणस्य महत्त्वं प्रतिपादयत ।

**भाग - ख**

6. वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि –

15 × 1 = 15

(क) भाषण-कौशल-विषये का विधिः समीचीनास्तिः –

(i) सस्वरवाचनम्

(ii) प्रश्नोत्तरम्

(iii) वार्तालापः संवादश्च

(iv) सर्वाः

(ख) 'न सोऽस्ति प्रत्ययो लोके यः शब्दानुक्रमादृते ।

अनुविद्धमिव ज्ञानं सर्वं शब्देन भाषते ।।

सूक्तिरियं कुतः संगृहीता ?

(i) यजुर्वेदात्

(ii) साहित्यदर्पणात्

(iii) काव्यप्रकाशात्

(iv) वाक्यपदीयात्

(ग) संस्कृतभाषायाः 'भ्रातृ' इति प्रातिपदिकं फारसीभाषायाम् अस्ति –

(i) बिरोदर

(ii) ब्रदर

(iii) बिरादर

(iv) बरोदर

(घ) वाक्य-विन्यासाय का विधिः समुचिता अस्ति ?

(i) अनुलिपिः

(ii) सुलेखः

(iii) श्रुतलेखः

(iv) सर्वाः

(ङ) 'षकारस्य' उच्चारणस्थानमस्ति –

(i) मूर्धा

(ii) तालुः

(iii) कण्ठः

(iv) दन्तः

(च) 'क् + आ + र् + त् + स् + न् + य् + अ + म्' इति  
पदच्छेदस्य रूपं स्यात् -

(i) कार्तस्न्यम्

(ii) कात्स्न्यम्

(iii) कारत्स्न्यम्

(iv) किमपि न

(छ) 'सवर्णसंज्ञा' विधायकं सूत्रमस्ति -

(i) तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम्

(ii) हलन्त्यम्

(iii) सुप्तिञन्तं पदम्

(iv) परः संनिकर्षसंहिता

(ज) 'पितृ + अंश' इत्यस्य किं सन्धिपदम् -

(i) पितृंश

(ii) पित्रांश

(iii) पित्रंश

(iv) पितरंश

(झ) 'अस्' धातोः लृट्लकारस्य मध्यमपुरुषे बहुवचने रूपं स्यात् -

- |                |               |
|----------------|---------------|
| (i) भविष्यथ    | (ii) भविष्यसि |
| (iii) भविष्यथः | (iv) असिष्यथः |

(ञ) 'लता' इत्यस्य प्रातिपदिकस्य चतुर्थीविभक्तौ एकवचने रूपं स्यात् -

- |             |           |
|-------------|-----------|
| (i) लताभ्यः | (ii) लताय |
| (iii) लतायै | (iv) लतया |

(ट) 'दूतवाक्यम्' नाटकमस्ति: -

- |              |                 |
|--------------|-----------------|
| (i) जयदेवस्य | (ii) भवभूतेः    |
| (iii) भासस्य | (iv) कालिदासस्य |

(ठ) वेदाङ्गसाहित्ये नास्ति: -

- |               |                |
|---------------|----------------|
| (i) यजुर्वेदः | (ii) शिक्षा    |
| (iii) ज्योतिष | (iv) व्याकरणम् |

(ड) पद्य-शिक्षणे सम्मिलितः अस्ति -

- |                      |                     |
|----------------------|---------------------|
| (i) प्रस्तावना       | (ii) प्रस्तुतीकरणम् |
| (iii) उद्देश्य-कथनम् | (iv) सर्वे          |

(ढ) 'नाट्यं भिन्नरुचेर्जनस्य बहुधारयेकम् समाराधनम् ।

कस्य नाटकस्य भूमिकायां लिखितमस्ति : ?

(i) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य

(ii) मालविकाग्निमित्रस्य

(iii) मालतीमाधवस्य

(iv) उत्तररामचरितस्य

(ण) 'कथा-शिक्षणे' सम्मिलितः अस्ति: -

(i) पूर्वज्ञानम् (ii) शुद्धोच्चारणम्

(iii) मूल्यांकनम् (iv) सर्वे

---